

ACC. NR M. 12908:1-8.

Landskap: *Skåne* Upptecknare: *P. A. Svensson, Tjörnåsa*
Härad: *P. Åbo, Herrestad* Berättare: " " " "
Socken: *Höja, Öja* Berättarens yrke: *lantbruk*
Uppteckningsår: *1953* Född år *1871* i *Höja*

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Hö arandeskap, förlösning, bransäng o. kyrktägning.

v. 1-8. Lu F. 96.

Skriv endast på denna sida

ACC. N:R M. 12908: /.

Havandeskap, Förlossning, Barnsäng och Kyrktagning.

De flesta äkta makar ville gärna ha barn. ^{som man önskade} Minimiantalet var mycket olika. En fru tyckte, att mindre är tre, kunde det inte vara. En lantbrukare sade, att "när man ändå skulle ha besvär, så borde det inte vara mindre än sex!" och en liten men kraftig fru sade, att hon alltid hade tänkt, att mindre än 15 skulle hon inte skänka sin man. Hon blev moder till 17. Huruvida man hade tanke på att barnantalet på förhand var bestämt, vet jag inte, men ingen längtade efter varken tvillingar eller trillingar. Ofrukttsamheten ansågs alltid bero på kvinnan. Man höll nog mest på höst- och vintermånaderna, då det gällde samlag. En 22-årig flicka sade en gång, att hon skulle gifta sig på vintern, för då var det varmast att ligga ihop. Stackarn blev nog aldrig riktigt varm, för hon blev aldrig gift, vilket inte var konstigt.

Ofta föddes ett barn vartannat år. Den vanligaste åldern för förstföderskor var mellan 20 och 30 år, men somliga kvinnor voro mycket äldre, då de fingo första barnet. En officer var gift i 18 år, innan första barnet kom, och ändock sade han -- jag hörde det själv -- att han arbetat mycket på att det skulle ha blivit blivit tidigare. Och hos en lantbrukare i närheten av Häglinge dröjde det i 22 år efter äktenskapets ingående, innan barnet, det första, kom.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Luf. 96

1

ACC. N:R M. 12908:2.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Det var ganska vanligt, att äktenskapet ingicks, sedan bruden var i högre eller lägre grad gravid.

Utomäktenskapliga barn kallades i min barndom icke sällan för "horungar". Detta förfärligt fula uttrycket har dessbättre försvunnit

Då en kvinna var med barn, hette det inte sällan: "Hon e mä glött glött."

De flesta mödra togo havandeskapet med det största lugn och frågade varken läkare eller andra om tiden för nedkomsten-- det visste de själva ganska väl-- eller om kön eller annat, som rör de ben blivande världsmedborgaren. Men en kvinna, som blev moder till 6 eller fler pojkar, hon var en riktig käring. I Höja hade man inte mer än två riktiga kärningar, men jag har under min verksamhet kommit i kontakt med 2 riktiga kärningar. Den ena blev moder till 8 eller 9 pojkar, och allesamman blevo mycket duktiga karlar. Den andra blev moder till 7 stycken, men de artade sig inte så väl.

Då modern var i grossess, var hon "lättare" klädd. Hon höll sig därtill, i synnerhet under de sista månaderna före nedkomsten, hemma samt var försiktig med vad hon förtärde. Då sydde hon också de små näpna plaggen, som den lille, lilla, skulle ha. Och när det ena plagget efter det andra var färdigt, visade hon det för manne, och så gladdes de tillsamman. Men inte voro alla

ACC. NR M. 12908:3.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

3

havande kvinnor glada. Man tänkte på förhand på vad skriften säger: "När kvinnan föder barn, har hon smärta, ty hennes stund är kommen." Många havande kvinnor voro också under havandetiden ganska sjuka. Kvinnor, som ingingo ett "rent" äktenskap, voro icke sällan mycket glada, då de voro vissa om att de buro ett barn under hjärtat och omtalade glädjen för sina vänner. Barnmorskan, som skulle tjäns göra vid förlossningen, påtingades på förhand. Men så kunde det gå illa. Två kvinnor nedkommo samtidigt, men den fattiga kvinnan kom en halvtimme tidigare än den rikes maka. Bud gick till barnmorskan, och hon fick följa med till det fattiga hemmet, där hon endast fick en ringa betalning, medan man måste skaffa annan barnmorska till det rika hemmet, och där vankade rik ersättning. Det värsta var dock, att barnmorskan hos den fattiga fick reda på att även hon i det rika hemmet nedkom med barn, och så råkade barnmorskan i raseri. Detta är ingen dikt; jag vet bestämt, att det hände en gång i en av de nämnda församlingarna.

Missfall skötte⁴ i allmänhet i tysthet. Hur sådana "foster" begrovos, vet jag inte; jag har aldrig varit med om sådant.

Vid förlossningen var i allmänhet endast barnmorskan samt en "hjälpkvinna" närvarande samt mannen, såvida han inte helt enkelt skötte sitt arbete därute.

3

ACC. N:R M. 12908:4

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Barnmorskornas lön var egentligen så liten, att det nästan var en skam. De hade 200 à 300 kronor för året. De flesta voro säkerligen gif-
ligen gifta, annars hade det aldrig gått att reda sig. För tjänstgöring hade de från 2 till 5 kronor, men personer, som hade bättre existensvillkor, betalade 10 till 20 kronor.

Förlossningen försiggick i liggande ställning, och värkarna kallades födslovärkar. Den födande kvinnan fick som lugnande medel lukta på något slag av droppar. Jag har hört duktiga barnmorskor säga, att de vände barnet, om det låg fel. Jag har aldrig hört omtalas, att någon barnmorska försökt att taga barnet med någon slags krok. Barnmorskan tog emot barnet och skötte allt, som stod i samband med födelsen. Så fort som möjligt badades barnet. Efterbörden nedgrävdes.

Vad barnsängstiden angick, så var den mycket olika. Många kvinnor lågo till sängs en veckas tid, andra tre à fyra dagar, och en kvinna i ett hus intill mitt hem i Höja, var, dagen efter det hon fött barn, ute och jämnade gödselhögen, "ty den behövde "ansas" även den."

Någon hjälpekvinnna stod till hands i huset, där födelse ägde rum. I allmänhet bjöd man nog inga att komma och se barnet. De kommo likväl, ehuru de rakt inte alltid voro välkomna. Bäst var att inga kommo, innan barnet var döpt, ty hände det, kom man att under året slå sönder en mängd porslin.

ACC. N:R M. 12908:5

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Aldrig har jag hört talas om att en barnaföderska skulle vara
oren.
Kyrktagning: Kyrktagningen skulle alltid på förhand vara an-
mäld för präst och klockare. Enligt den gamla författningen skul-
le klockaren ha betalt för kyrkliga förrättningar, däribland kyrk-
tagning.

När en kvinna blev kyrktagen, sade man ofta: "Hon gick i
körke." Hur lång tid, som skulle förflyta mellan barnets födelse
och kvinnans kyrkotagning, vet jag inte.

Under åren 1890-- 1906 hade jag med bortseende från den
tid, 4 år, då jag genomgick Lunds folkskollärarseminarium.
min verksamhet i Höja och Öja, och under den tiden satte jag fram
pallen till hundratal "körkegångskvenger". Kyrktagningen i Höja
kyrka ägde alltid rum nere vid stora ingången. I förväg hade
kyrkogångskvinnan satt sig i nedersta stolen i kyrkan, och då sam-
manringningen ägt rum, kom prästen ner åt stora gången, och då
skulle klockaren sätta fram pallen, på vilken kvinnan skulle fal-
la på knä, medan prästen läste en bön. Det hela slutade med att
prästen sade: "Herren ledsage dig i sin sanning nu och till evig
tid. Gack i Herrens frid!"

Kyrktagningen var ingen populär kyrklig handling. Vi hade i H
Höja en gammal snäll kyrkoherde. Han var i hög grad konservativ
och höll på det högsta på kyrktagning. En skomakarehustru födde
barn, men hon försäkrade, att hon aldrig ville bli kyrktagen.
Prästen å sin sida hade en annan mening. Han gjorde det

ACC. N:R M. 12908:6.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

ena besöket efter det andra hos skomakaren, men fru Nilsson, skomakarens hustru, var lika ihärdig. När prästen hållit på ett par år och gjort besök i ärendet utan resultat, sade skomakaren en dag: "Låt honom körketa de, så bli vi fria från dit-ta." Då blev fru Nilsson kyrktagen, men det var mer än två år efter barnets födelse.

Kyrkogångskvinnan hade alltid en väninna med som följeslagarinna, då kyrktagningen ägde rum. När då kyrkogångskvinnan gick fram och lade sig på knä på pallen, ^{skulle} följeslagarinnan stå bakom. Sedan prästen läst "välsignelsen" över kyrkogångskvinnan och hon gått fram i kyrkan för att sätta sig, skulle klockaren taga bort pallen och sätta den på sin plats. Medan detta pågick, satt kyrkogångskvinnans man i en bänk helt nära.

Ibland kunde det verka ganska lustigt med kyrktagningen.

I Starby-- annax till Höja-- hände det för många år sedan, att prosten kom till templet innan kyrkogångskvinnan var kommen. Då sade kyrkovaktmästaren: "Hur ska vi göra med detta? Nu har prosten kommit, och kyrkogångskvinnan är inte kommen."

"De ska du inte bry dig om!", svarade den myndige prosten.

I en kyrka -- jag skall inte säga vilken-- skulle en söndag vara kyrktagning. Även här kom prästen-- som var en mycket lärd man-- innan kyrkogångskvinnan var kommen. Två unga flickor hade kommit till kyrkan och slagit sig ned ~~ned~~.

ACC. N:R M. 12908:7

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

i nedersta bänken. Då den lärde prästen såg dem, trodde han, att det var kyrkogångskvinnan. Pallen var framsatt, och prästen gick nedåt stora gängen. Flickorna blevo sittande. "Laggeer där!" sade han. De två töerna vågade intet annat utan lade sig på pallen, och så blevo de kyrktagna.

En liknande episod var jag med om en gång! En kvinna skulle kyrktagas, och hon hade sällskapsdamen med sig. Där i Ö. kyrka ägde kyrktagningen rum framme vid altaret. Men då kyrkogångskvinnan hade fallit på knä, föll även sällskapsdamen på knä, och bönen lästes. Sedan undrade man på, om prästen läste bönen för fru S. eller för fröken A.

Kyrktagningen har blivit allt mer "lagd åt sidan". Under de 26 åren jag hade min verksamhet i Häglinge, förekom inte kyrktagning em enda gång, och så kyrkotjänare jag var, så blev inte min hustru kyrktagen någon gång.

En enda gång såg jag en kyrkogångskvinna, som offrade. Det var i Öja, och det var en fattig kvinna. När hon blivit kyrktagen stod hon och tittade. Snart nog fick hon se, att i fönstren voro något slags bleckskålar. Hon gick dit och lade ett mynt. Nyfikenheten drev mig att efter gudstjänstens slut se, vad det var för ett mynt. Det var en tioöring.

Ogift kvinnas kyrktagning är ett mörkt kapitel. Jag har en enda gång varit med som vittne vid en sådan kyrktagning, kvinnan stod skrift. Jag ömkadess mycket över den unga flickan.

ACC. N:R M. 12908:8.

kan, som blivit bedragen av en förförare. Jag anser detta kapitlet för svart att närmare gå in på.

En allmän regel var, att den kyrktagna kvinnan skulle besöka kyrkan söndagen efter kyrkogångsdagen

Vad här är sagt gäller tidsperioden 1890--- 1906, och folk av olika social ställning och förmögenhetsvillkor äro här sammanfattade.

Något mer har jag inte att säga som svar.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

8

8